

3 април 2013 година

До
Уставен суд на Република Македонија
СКОПЈЕ

Согласно член 110 алинеја 1 од Уставот на Република Македонија и член 12 од Деловникот на Уставниот суд на Република Македонија, Хелсиншкиот комитет за човекови права на Република Македонија, Цивил-Центарот за слобода, Здружение на граѓани Контрапункт Скопје, НВО Инфоцентарот, Центарот за развој на медиуми (ЦРМ), Институтот за слободна мисла НИСМА, Македонскиот центар за европско образование (МЦЕО), Фондацијата Отворено општество - Македонија (ФООМ), Метаморфозис – Фондација за интернет и општество, Коалицијата „Сексуални и здравствени права на маргинализираните заедници“, Здружението за нови политики и слобода на медиумите Јавност Скопје и Порталот ОКНО, сите регистрирани согласно Законот за здруженија и фондации и здружени во неформална граѓанска коалиција под името „Фронт за слобода на изразувањето“, ја поднесуваат следнава:

ИНИЦИЈАТИВА
за поведување постапка за оценување на уставноста
на закон и на одредби од закон

I

Поднесуваме иницијатива и го повикуваме Уставниот суд да поведе постапка за оценување на уставноста на Законот за граѓанска одговорност за навреда и клеветата („Службен весник на Република Македонија“ број 143/2012) (во натамошниот текст: Законот). Имено, **самата постапка во која е донесен Законот е спротивна на Амандманот XXV на членот 98 од Уставот кој во ставот 4 предвидува дека „Видовите, надлежноста, основањето, укинувањето, организацијата и составот на судовите, како и постапката пред нив, се уредуваат со закон, што се донесува со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број на пратеници.“**

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

Амандманот XXV на членот 98 став 4 од Уставот користи една јасна формулација од која произлегува дека законите кои ги регулираат постапките пред судовите треба да бидат донесени со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број на пратеници (на пример Законот за парнична постапка, Законот за кривична постапка и др.).

Од своја страна, Законот во главата 4 содржи одредби кои воведуваат „Постапка за утврдување на одговорност и надоместување на штетата“, а се однесуваат на „поведување на постапката“, „рок за поднесување на тужба“, „надлежен суд“, „итност на постапката“ и „привремени судски мерки“. Според тоа, главата 4 од Законот уредува претходно непостоечка, посебна граѓанска постапка која се спроведува пред судовите во Република Македонија, па согласно цитираниот член од Уставот, Законот треба да биде донесен со квалификувано мнозинство гласови. Исто така членот 9 се однесува на „Докажување на вистинитоста“, односно го регулира товарот на докажување во постапката.

Уставниот суд на РМ веќе одлучувал за постапките пред судовите кои според Амандманот XXV се уредуваат со закон кој се донесува со двотретинско мнозинство. Имено, преку Одлуката У.бр.228/2007 („Службен весник на Република Македонија“ број 88/2008) и Одлуката У.бр.149/2008 („Службен весник на Република Македонија“ број 42/2009) Уставниот суд на РМ веќе укинал три одредби од Законот за банки („Службен весник на Република Македонија“ број 67/2007). Одредбите се укинати бидејќи со нив била уредена постапката пред судовите, а Законот за банки не претставува процесен закон и не се донесува со двотретинско мнозинство.

Во Одлуката У.бр.228/2007, Уставниот суд на РМ наведува дека „Според мислењето на Судот јасно произлегува дека постапките пред судовите се уредуваат со закон кој се донесува со двотретинско мнозинство, а во Законот за банките е уредено прашањето за постапката на судската заштита против решенијата на гувернерот на Народната банка на Република Македонија.“ Судот, кон крајот на својата Одлука заклучува „...имајќи го предвид Амандман XXV на Уставот на Република Македонија, според кој законите со кој се пропишува постапката пред судовите се носат со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број на пратеници, според Судот, со оспорената одредба се создава можност законодавецот, наместо во процесните, во материјалните закони да ја утврдува надлежноста и постапката пред судовите, со што се повредува начелото на владеење на правото, правната сигурност и Амандманот XXV на Уставот на Република Македонија.“

Во Одлуката У.бр.149/2008 Уставниот суд на РМ ја следи истата логика, па наведува „Тргувајќи од содржината на Амандман XXV на Уставот според кој законите со кои се пропишува постапката пред судовите се донесуваат со двотретинско мнозинство Судот оцени дека оспорените одредби со кои се уредува постапката пред Управниот суд, законодавецот требало да ја уреди со Законот за управни спорови како посебна постапка, а кој закон се носи со двотретинско мнозинство на гласови, а не со Законот за банките, поради што тие не се во согласност со Уставот.“

Законот беше донесен на 45-тата седница на Собранието на Република Македонија, одржана на 12 ноември 2012 година. За Законот вкупно гласаа 73 пратеници, од кои „ЗА“ гласаа 53, воздржани немаше, а 20 пратеници гласаа „ПРОТИВ“. Јасно произлегува дека Законот беше донесен со просто мнозинство, а не со двотретинско мнозинство од вкупниот број на пратеници.

За еден акт да биде во согласност со Уставот, потребни се да бидат исполнети не само материјални претпоставки, туку и процесни, односно законите мора да бидат донесени во постапката предвидена со Уставот. Тоа во конкретниот случај не беше исполнето.

Предлагаме Уставниот суд да поведе постапка за оценка на уставноста на постапката за донесување на Законот и истата да ја прогласи за неуставна. Следствено, закон донесен во неуставна постапка станува неуставен *per se*.

II

Доколку Уставниот суд ја одбие поднесената иницијатива од точката I, го повикуваме Уставниот суд да поведе постапка за оценување на уставноста на одредби од Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета („Службен весник на Република Македонија“ број 143/2012) (во натамошниот текст: Законот). **Сметаме дека повеќе одредби од Законот се во спротивност со уставните одредби или попрецизно:**

1. **Членот 3 од Законот** кој предвидува дека „Ако судот со примена на одредбите од овој закон не може да реши определено прашање поврзано со утврдувањето на одговорноста за навреда или клевета, или смета дека постои законска празнина или судир на одредбите на овој закон со Европската конвенција за заштита на основните човекови права, врз начелото на нејзино предимство над домашното право ќе ги примени одредбите на Европската конвенција за заштита на основните човекови права и

становиштата на Европскиот суд за човекови права содржани во неговите пресуди.“ е во спротивност со членот 118 од Уставот на Република Македонија.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

Спорната одредба од членот 3 од Законот ги поставува условите за предимство на примена на ЕКЧП што значи дека ако судот не може да реши определено прашање или смета дека постои законска празнина или судир на одредбите од Законот со ЕКЧП, тогаш врз начелото на првенствена примена ќе се применат одредбите од наведениот ратификуван меѓународен акт.

Argumentum a contrario доколку судот може да реши определено прашање врз основа на Законот тогаш нема да важи принципот на првенствена примена на Европската конвенција. Ова е спротивно на членот 118 од Уставот кој предвидува дека „Меѓународните договори што се ратификувани во согласност со Уставот се дел од внатрешниот правен поредок и не може да се менуваат со закон.“

Република Македонија во своето уставно уредување го прифати монистичкиот пристап кон меѓународното право и во таа смисла, ратификуваните меѓународни акти во секој случај имаат првенство на примена. Една законска одредба, како што е случајов, не може да предвидува услови за примена на меѓународното право различни од оние кои се веќе утврдени со Уставот. Уставните одредби јасно одредуваат дека без оглед дали судот може да реши определено прашање врз основа на законот, секогаш постои првенство на примена на ратификуваните меѓународни акти.

Воедно, признавање на постоење на правна празнина е прифаќање на концептот на прекумерен формализам, односно сите прашања да бидат регулирани со закон. Тој концепт не е прифатлив од страна на современите западно-европски судски системи. Република Македонија мора да ги следи европските определниби за креативно толкување што значи дека во услови на ратификувани бројни меѓународни конвенции, постоење на Устав и донесени процесни и материјални закони, на судиите останува обврската за толкување на значењето на уставните вредности и определби, како и на примена на меѓународната судска пракса. Тоа е во согласност со уставно прифатениот принцип на владеење на правото.

Следствено, предлагаме Уставниот суд да поведе постапка за оценка на уставноста на конкретната одредба и истата да ја укине.

2. Членот 4 став 2 од Законот кој предвидува дека „Во постапката на утврдување на одговорноста за навреда и клевета и надоместување на штетата се применуваат одредбите на Законот за облигационите односи, Законот за парничната постапка и Законот за извршување, ако со овој закон поинаку не е определено.“ е во спротивност со членот 8 став 1 алинеја 3 и членот 98 став 4 од Уставот.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

Темелна вредност на уставниот поредок на Република Македонија, согласно членот 8 став 1 алинеја 3, е владеење на правото. Меѓу другото, тоа значи дека важат општите правила за примена на правото, како што е правилото *lex specialis derogat legi generali*. Во пракса, ова правило значи дека законите што регулираат една посебна област имаат предност во примената пред законите кои општо ја регулираат материјата и содржат генерални правила.

Законот во спорната одредба од членот 4 став 2 предвидува супсидиерна примена на Законот за облигационите односи, Законот за парничната постапка и Законот за извршување што го прави Законот да го ужива квалитетот на *lex specialis*.

Меѓутоа, она што е проблематично во случајов е тоа што со еден посебен закон или *lex specialis* донесен со просто мнозинство се дерогираат одредбите од системските закони донесени со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број пратеници т.е. Законот за парничната постапка и Законот за извршување. Тоа е спротивно на начелото на владеење на правото и спротивно на уставната одредба од Амандманот XXV на членот 98 кој во ставот 4 предвидува дека „Видовите, надлежноста, основањето, укинувањето, организацијата и составот на судовите, како и постапката пред нив, се уредуваат со закон, што се донесува со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број на пратеници.“

Следствено, предлагаме Уставниот суд да поведе постапка за оценка на уставноста на конкретната одредба и истата да ја укине.

3. Членот 6 став 1 од Законот кој предвидува дека „За навреда одговара тој што со намера да омаловажи, со изјава, однесување, објавување или на друг

начин ќе изрази за друг понижувачко мислење, со кое се повредува неговата чест и углед.“ е спротивен на член 10 од Европската конвенција за човекови права.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

Оспорената одредба од Законот не го задоволува подтестот на „предвидливост на последиците“ (или „јасност“) кој го бара ЕКЧП (преку праксата на Европскиот суд за човекови права) за една норма да се смета за „закон“ во смисла на став 2 од членот 10 од Конвенцијата. Имено, „предвидливоста“ е едно од барањата кои се инхерентни на фразата „пропишано со закон“ од член 10 став 2 од ЕКЧП. Една форма не може да се смета за „закон“, освен ако не е формулирана со доволна прецизност да му овозможи на граѓанинот, ако е тоа потребно и со соодветен совет, да ги предвиди, во степен кој е разумен во дадените околности, последиците кои може да произлезат од некое дејствие...“ (Види: Müller and Others v Switzerland A 133 (1988) 13 EHRR 212 para 29).

Кај оспорената одредба проблемот е што во законската дефиниција како дејствија за кои е предвидена одговорност за навреда, доколку се исполнети другите законски услови, се предвидени и „однесување“ и „на друг начин“. Со оваа законска дефиниција се опфатени сите форми на манифестирање на човековата личност, вклучително и некои форми на политичко и уметничко изразување, кои согласно Конвенцијата, не би смееле да бидат ограничени заради остварување на легитимната цел – угледот на другите (пр. карикатура или пантомима).

Оттука, цитираната одредба со која се дефинира навредата е прешироко поставена, така што на граѓаните им е оневозможено со сигурност да ги предвидат последиците од определено дејствие.

Предлагаме Уставниот суд да поведе постапка за оценка на уставноста на конкретната одредба и истата да ја укине.

4. **Членот 6 став 2 од Законот предвидува дека „Одговорност за навреда постои и ако со такво дејствие се омаловажува угледот на правно лице, група лица или умрено лице.“ Наведената одредба е спротивна на членовите 16 и 25 од Уставот на Република Македонија и член 10 од Европската конвенција за човекови права.**

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

Одредбата од членот 6 став 2 од Законот е проблематична заради што се предвидува одговорност за навреда на правни лица и на група лица.

Имено, одредбата е многу широка и отвора простор за злоупотреба со оглед дека ни едно правно лице не е изземено. Меѓународната пракса утврдува дека на носителите на законодавна, извршна и судска власт, како и на сите институции и тела од јавен карактер, на разни друштва во државна сопственост и политички партии, треба да им биде забрането да поднесуваат тужби за навреда. Ваквото ограничување е од витално значење за демократијата и отворената критика на власта и одговорноста на носителите на јавните функции. Судот во Стразбур нагласи дека здравата демократија бара можност властите да бидат изложени на строга контрола не само од конкурентните носители на власт, туку и од јавноста и медиумите. Така, властите на национално и локално ниво, мора да толерираат критицизам од највисок степен (Види: *Sener v Turkey* (2000) para.40; *Lombardo v.Malta* (2007) para.54). Исто така, тие треба да бидат спремни да избегнат споредни ефекти (*chilling effects*) што било какви рестриктивни мерки може да имаат на слободата на политичкото изразување (Види *Castells v Spain A 236* (1992) 14 EHRR 445 para.46). Виталното значење на правата загарантирани со членот 10 од ЕКЧП е најпочувствувано од политичките партии кои имаат суштествена важност во промоција на плурализам и здрава демократија. Судот нагласи дека нема демократија без принципот на плурализам (Види; *Refah Partisi v Turkey* 2003 –II para.89 GC.)

Со постоечкото законско решение со кое се воведува одговорност за навреда на правните лица, на голема врата се забранува критиката на јавните институции и политичките партии кои се правни лица. Тоа не е ништо друго освен цензура која согласно членот 16 од Уставот е забранета.

Воедно, членот 25 од Уставот го гарантира почитувањето и заштитата на достоинството и угледот на граѓанинот како индивидуално право. Заштитата на достоинството и угледот на правните субјекти во стопанските односи се регулирани со законската регулатива на пр. Законот за заштита на конкуренција, Законот за индустриска сопственост и др.

Понатаму, групите што немаат правен субјективитет немаат основа да се повикаат на индивидуален углед. Членовите на групите може да тужат за навреда, односно да имаат активна легитимација, сè додека може да се утврди дека тие се лично идентификувани и директно засегнати.

Следствено, предлагаме Уставниот суд да поведе постапка за оценка на уставноста на наведените одредби и истите да ги укине.

5. Членот 6 став 3 од Законот предвидува дека **„За навреда сторена преку средство за јавно информирање** (весници, магазини и друг печат, програми на радиото и телевизијата, електронски публикации, телетекст и други форми на уреднички обликувани програмски содржини кои се објавуваат, односно се емитуваат дневно или периодично во пишана форма, звук или слика, на начин достапен за широката јавност), **можат да одговараат авторот на изјавата, уредникот или лицето кое го заменува во средството за јавно информирање и правното лице.** Тужителот при поднесувањето на тужбата е слободен да одлучи против кое од лицата од овој став ќе поднесе тужба за утврдување одговорност и надоместување на штета за навреда“.

Членот 8 став 3 од Законот предвидува дека **„Ако изнесувањето или пренесувањето неvistинити тврдења за факти е сторено преку средство за јавно информирање** (весници, магазини и друг печат, програми на радиото и телевизијата, електронски публикации, телетекст и други форми на уреднички обликувани програмски содржини кои се објавуваат, односно се емитуваат дневно или периодично во пишана форма, звук или слика, на начин достапен за широката јавност), **за клеветата можат да одговараат авторот на изјавата, уредникот или лицето кое го заменува во средството за јавно информирање и правното лице.** Тужителот при однесувањето на тужбата е слободен да одлучи против кое од лицата од овој став ќе поднесе тужба за утврдување одговорност и надоместување на штета за клеветата“

Наведените ставови се спротивни на членот 8 став 1 алинеја 3 и член 16 од Уставот и член 10 од Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ.

Членот 8 став 1 алинеја 3 од Уставот на Република Македонија го определува владеењето на правото за темелна вредност на уставниот поредок. Тоа значи, меѓу другото, и правна сигурност за сите физички и правни лица во земјата, а пред сè, предвидливост на последиците кој како принцип е разгледан од Судот во Стразбур (Види Müller and Others v Switzerland A 133 (1988) 13 EHRR 212 para 29 и Perrin v UK No.5446/03).

Членот 16 од Уставот ги гарантира слободата на говорот, јавниот настап, слободниот пристап кон информациите, слободата на примање и пренесување на информации.

Од друга страна, членот 6 став 3 од Законот, преку ваквата формулација, предвидува

објективна одговорност на уредникот или лицето кое го заменува во средството за јавно информирање и правното лице. За нив се предвидува одговорност, без разлика што навредата може да биде сторена од лице кое не е вработено во конкретниот медиум. Авторот на изјавата може да биде секое трето лице кое преку вербално, писмено или електронско пренесување на неговата лична изјава врши навреда, на пример дадена изјава во една контактна емисија на радио или телевизија, пренеси во живо и сл. Секако, за тужителот во тој случај, најлесно ќе биде да поведе постапка против уредникот и/или правното лице.

Голем дел од изјавите кои можат да имаат карактер на навреда се даваат, односно објавуваат и/или пренесуваат во реално време (контактни емисии, интервјуа, пренеси во живо од спортски, културни, музички настани итн.). Можноста против уредникот, неговиот заменик или правното лице кое емитува програма во живо да се поведе судска постапка за изјава која овие лица немаат можност ниту да ја предвидат, ниту да ја забранат, или на било кој начин да го оневозможат нејзиното објавување, е во директна спротивност со принципот на владеење на правото, правната сигурност на граѓаните, како и со принципите на прецизност, предвидливост и пропорционалност на законите и мерките за нивното спроведување. Оттука произлегува дека оспорената одредба е во спротивност со една од темелните вредности на уставниот поредок на РМ – владеење на правото – предвидена во член 8 од Уставот на РМ.

Покрај погоре опишаната ситуација, во пракса примената на овие одредби би значело негирање на можноста уредникот, неговиот заменик и правното лице на средството за јавно информирање, при практикување на својата основна функција – информирање на јавноста, да се оградат од изјавата, ставовите и тврдењата на авторот. Наместо тоа тие ќе мора да воспостават механизми преку кои континуирано ќе го ограничуваат јавното изразување на мислата, говорот и јавниот настап на авторите на изјави, со што сериозно ќе се оневозможи слободниот пристап кон информациите, слободата на примање и пренесување на информации. Таквото нивно однесување ќе биде цензура, предизвикана од оспорените одредби од Законот. Според тоа, оспорената одредба од Законот, во целост е спротивна на член 16 од Уставот на РМ. Практикувањето на вака конципираната одредба отвора можност за злоупотреби на правниот поредок од причина што доколку некој сака да му наштети на уредникот, неговиот заменик или правното лице на средството за јавно информирање, може да даде навредлива изјава со претходна намера и знаење дека лицето против кое е дадена изјавата нема да поведе судска постапка против авторот туку против уредникот, неговиот заменик или правното лице на средството за јавно информирање.

Тоа е спротивно и на судската пракса на Европскиот суд за човекови права од Стразбур. Потсетуваме дека Уставниот суд констатираше дека **„интерпретацијата на релевантите уставни одредби треба да се потпира на тие општи правни принципи, содржани во Конвенцијата и интерпретирани во праксата на Судот за човекови права во Стразбур“** (Види Одлука У.бр.31/2006 од 1 ноември 2006 година и решение У.бр.28/2008 од 23 април 2008 година).

Европскиот суд во повеќе наврати констатираше дека претходните ограничувања на слободата на изразување се најтешка закана за пристапот до информации и за значајна дебата меѓу јавноста. Следствено, ограничувањата не само што треба да бидат анализирани од аспект на тестот за пропорционалност, туку и на другите стандарди, односно стандардот „пропишаност со закон“ и за стандардот „ограничувањете да е насочено кон остварување легитимни цели“ мора да се стриктно применливи (Види: Sunday Times v UK (No 1) A 30 (1979); 2 EHRR 245 para 65 PC; Jersild v Denmark A 298; 19 EHRR 1 para 35). Оспорените одредби не го задоволуваат стандардот „пропишаност со закон“, во делот на предвидливост на последиците (или јасност) (Види: Sunday Times v UK (No 1) A 30 (1979) пара 47).

Оспорените одредби ја отвораат вратата за ограничувања на слободата на изразување што е спротивно на Уставот, но и спротивно на ЕКЧП која во член 10 став 2 таксативно ги набројува легитимните цели за ограничување на правото на изразување.

Следствено, предлагаме Уставниот суд да поведе постапка за оценка на уставноста на конкретните одредби и истите да ги укине.

6. Членот 7 став 1 точка 1 од Законот и тоа во делот од реченицата кој предвидува дека нема одговорност за навреда ако изјавата е дадена „во работата на Собранието на Република Македонија, во работата на советите на општините [...], освен ако тужителот докаже дека е дадена злонамерно“ и членот 7 став 1 точка 2 во делот „или друг службен документ од истраги за сторени кривични дела или прекршоци“ се спротивни на членовите 9, 13, 18, 25 и 64 од Уставот на Република Македонија и членот 6 на Европската конвенција за човекови права и основни слободи.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

Членот 64 од Уставот на Република Македонија го гарантира имунитетот на пратениците во Собранието. Согласно уставните одредби, пратениците не може да бидат повикани на одговорност за искажано мислење или за гласање во Собранието.

Оспорената одредба воведува одговорност на пратениците во највисокиот законодавен дом и покрај уставно загарантираниот апсолутен имунитет за искажано мислење во работата на Собранието. Тоа е јасно и недвосмислено кршење на Уставот на Република Македонија.

Секако, мора да се земе предвид и фактот дека советниците во општините се народни претставници. Тоа не смее да влијае на фактот дека народните претставници, на централно и на локално ниво, мора да го уживаат имунитетот за искажано мислење.

Воедно, ЕКЧП низ призмата на судската пракса на Европскиот суд од Стразбур признава апсолутен имунитет на народните избраници за нивните изјави дадени во работата на парламентот. Судот заведе став дека им се признава имунитет на парламентарците за изјавите дадени во парламентот со цел да се заштитат интересите на законодавниот дом во целост (Види: Karhuvaara and Italehti v Finland 2004-X; 41 EHRR 1154 пара 50). Според Судот, имунитетот има легитимна цел т.е. обезбедувањето на слободата на изразување на парламентарците кое е прашање од јавен интерес и е од големо значење за демократијата и начелото на поделба на власта (Види: A v UK, 2002-X; 36 EHRR 917). Понатаму, еден од условите за исклучување на одговорност, утврден во член 7 став 1 точка 2, е доколку се пренесува мислење содржано во службен документ од истраги за сторени кривични дела или прекршоци. Вака конципираната одредба во пракса ќе значи дека тужениот за навреда во своја одбрана ќе може да се повика на службени документи од полицијата, јавните обвинителства, судовите, царината, Управата за јавни приходи и сите останати државни органи кои во согласност со важечките законските прописи се надлежни за водење или асистирање при водење на кривични или прекршочни истраги. Бидејќи во оспорените одредби од Законот не е утврдено дека тужениот на службените документи од истраги за сторени кривични дела или прекршоци може да се повика само под услов истрагата да е завршена и само по правосилно решение или пресуда донесени од надлежен управен или судски орган, произлегува дека одредбите се однесуваат и за истраги кои се во тек. Таквите истраги можат на пример да бидат во фаза на предистражна (вклучувајќи ги и посебните истражни мерки) или истражна постапка, во согласност со Законот за кривичната постапка. Оспорената одредба ја доведува во прашање еднаквоста на граѓаните пред Уставот и законите гарантирана преку член 9 од Уставот на РМ, од причина што граѓаните вработени во управните и судски органи кои имаат надлежност за водење на истраги ќе бидат во поповолна положба поради нивната можност да пристапат до службени документи поврзани со истраги, можност која ќе немаат останатите граѓани.

Оспорената одредба е несомнено спротивна и на член 13 од Уставот на РМ во кој е утврдено дека лицето обвинето за казниво дело ќе се смета за невино се додека неговата вина не биде утврдена со правосилна судска одлука. Преку оспорената одредба се избегнува уставниот принцип на пресумпција на невиност од причина што тужениот ќе биде во можност да навредува на начин што ќе изнесува информации содржани во службени документи од истраги за сторени кривични дела или прекршоци пред таквите истраги да бидат завршени со правосилна и конечна одлука на управен или судски орган. Бидејќи оспорената одредба не содржи никакви исклучоци за користење на информации содржани во службени документи од истраги, тужителот ќе може ваквите документи да ги користи дури и во ситуација кога за лицето кое било под истрага воопшто не отпочнала управна или судска постапка или кога истрагата резултирала со постапка по која лицето под истрага било ослободено од обвинение.

Оспорената одредба е спротивна и на член 18 од Уставот на РМ кој ја гарантира сигурноста и тајноста на личните податоци и заштита од повреда на личниот интегритет на граѓаните што произлегува од регистрирањето на информации за нив преку обработка на податоците. Имено, сите службени документи од истраги за сторени кривични дела или прекршоци се сметаат за доверливи информации чија употреба е забранета од причина што содржат лични податоци, а нивното користење пред правосилно решение или пресуда со кое осомничениот или обвинетиот е огласен за виновен ќе значи повреда на личниот интегритет на граѓаните, сторена преку регистрирањето на информации за граѓаните преку обработка на нивните податоци. И покрај недозволеноста на користењето на податоци од кривични и прекршочни истраги, оспорените одредби од Законот одат во прилог на тужениот, на начин што тој има законска можност да се повика на споменатите службени документи и преку таквата своја постапка да ја исклучи сопствената одговорност за повреда. Од истите причини, повреден е член 25 од Уставот на РМ преку кој на секој граѓанин му се гарантира почитување и заштита на приватноста на неговиот личен и семеен живот, на достоинството и угледот.

Следствено, предлагаме Уставниот суд да поведе постапка за оценка на уставноста на конкретните одредби и истите да ги укине.

7. **Членот 9 од Законот** предвидува дека „(1) Тужениот е должен да ја докажува вистинитоста на фактите содржани во тврдењето. (2) Тужениот кој ќе ја докаже вистинитоста на своето тврдење или ќе докаже дека имал основана причина да поверува во неговата вистинитост нема да одговара за клеветата. (3) По исклучок од

ставовите (1) и (2) на овој член, товарот на докажување паѓа врз тужителот кој како носител на јавна функција има законска должност да даде објаснување за конкретни факти кои најнепосредно се поврзани или се од значење за вршењето на неговата функција, ако тужениот докаже дека имал основани причини за изнесување на тврдење што е од јавен интерес.“ **Наведениот член е спротивен на начелото на правна сигурност, односно владеењето на правото како темелна вредност од член 8 од Уставот и на членот 98 став 4 од Уставот.**

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

Оспорените одредби од членот 9 од Законот отстапуваат од општите правила за докажување во граѓанската постапка, утврдени со Законот за парнична постапка (во натамошниот текст: ЗПП). Позитивното граѓанско процесно право го има прифатено принципот на препондерирација на доказите, односно секоја странка во постапката треба да ги докаже фактите на кои се повикува.

Согласно принципот на препондерирација на доказите, странките се должни да ги изнесат сите факти врз кои ги засноваат своите барања и да предложат докази со кои се утврдуваат тие факти (член 7 од ЗПП), а кои факти ќе ги земе како докажани одлучува судот по свое убедување врз основа на совесна и грижлива оценка на секој доказ посебно и на сите докази заедно, како и врз основа на резултатите од целокупната постапка (член 8 од ЗПП). Значи, секоја од странките ја докажува вистинитоста на фактите на кои самата се повикува, а судот преку судирот на доказите од двете страни, во контрадикторна постапка одлучува кои факти ќе ги земе како докажани. Товарот на докажување е на двете странки во делот на фактите на кои се повикуваат, кое решение е очигледно спротивно со она од побиваната одредба од Законот.

Воедно, она што е проблематично во случајов е тоа што со еден посебен закон или *lex specialis* донесен со просто мнозинство се дерогираат одредбите од системските закони донесени со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број пратеници т.е. Законот за парничната постапка и Законот за извршување. Тоа е спротивно на начелото на владеење на правото и спротивно на уставната одредба од Амандманот XXV на членот 98 кој во ставот 4 предвидува дека „Видовите, надлежноста, основањето, укинувањето, организацијата и составот на судовите, како и постапката пред нив, се уредуваат со закон, што се донесува со двотретинско мнозинство гласови од вкупниот број на пратеници.“

Следствено, предлагаме Уставниот суд да поведе постапка за оценка на уставноста на конкретната одредба и истата да ја укине.

8. **Членот 18 ставови 1 и 2 од Законот** предвидуваат дека „ (1) Судот не може да досуди како надоместување на нематеријална штета предизвикана со навреда или клевета од новинар во вршење на новинарска професија износ поголем од 2.000 евра во денарска противвредност. (2) Судот не може да досуди како надоместување на нематеријална штета предизвикана со навреда или клевета од уредник или лицето кое го заменува износ поголем од 10.000 евра во денарска противвредност.“

Членот 25 во ставот 3 втората реченица предвидува дека „Ако извршител на делото е новинар износот на нематеријалната штета не може да биде повисока од 2.000 евра од денарска противвредност.“

Наведените одредби се во спротивност со членот 9 од Уставот.

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

Членот 9 од Уставот на Република Македонија ја гарантира еднаквоста на граѓаните пред Уставот и законите. Ставот 1 од истиот член гарантира дека „Граѓаните се еднакви во слободите и правата независно од полот, расата, бојата на кожата, националното и социјалното потекло, политичкото и верското уверување, имотната и **општествената положба.**“

Со спорните одредби од членот 18 од Законот се врши повреда на уставно загарантираната еднаквост на граѓаните. Имено, новинарите и уредниците се издиференцирани во однос останатите граѓани со тоа што се утврдува максималниот износ кој може да биде досуден како надоместок за нематеријална штета предизвикана со навреда и клевета.

Без оглед на интенцијата на законодавецот за ограничување на одговорноста на новинарите, наведените законски формулации се правна претпоставка за дискриминација по однос на општествената положба со оглед дека за останатите граѓани ќе важат општите одредби за одредување на нематеријална штета, каде не постои ограничување за висината на надоместокот кој може да го определи судот. Тоа не е во согласност со намерата да се донесе општ закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета кој ќе се однесува на сите, без оглед на општествената положба.

Следствено, предлагаме Уставниот суд да поведе постапка за оценка на уставноста на конкретната одредба и истата да ја укине.

9. **Членот 23 од Законот предвидува дека** „(1) Со поднесувањето на тужба за утврдување на одговорност и надоместување на штетата, оштетениот може да поднесе до надлежниот суд барање за одредување на привремена судска мерка што се состои во забрана на натамошно објавување на навредливите или

клеветничките изјави. (2) Барањето треба да содржи основи на верување кои упатуваат на навредливиот или клеветничкиот карактер на изјавата и нејзината штетност за честа и угледот на оштетениот. (3) Привремена мерка на забрана за натамошно објавување судот ќе донесе само ако е навредливата или клеветничката изјава веќе објавена и ако е основано уверен дека со нејзиното натамошно објавување ќе биде предизвикана непоправлива нематеријална или материјална штета за оштетениот. (4) Судот ќе одлучи со решение за изрекување на привремена забрана во рок од три дена од доставувањето на барањето. Забраната се однесува само на конкретната навредлива или клеветничка изјава. (5) Судот ќе го одбие барањето од ставот (1) на овој член ако не содржи доволно основи на верување дека се однесува на навредлива или клеветничка изјава која е штетна за подносителот, или ако судот смета дека во конкретниот случај постојат основи за исклучување на одговорноста за навреда или клевета. Против решението подносителот на барањето има право на жалба до повисокиот суд во рок од три дена од неговото доставување.“ **Наведениот член е во спротивност со членовите 15 и 16 од Уставот и членовите 6 и 18 од Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи.**

ОБРАЗЛОЖЕНИЕ

Во членот 23 законодавецот предвидел дека оштетениот може да поднесе до надлежниот суд барање за одредување на привремена судска мерка што се состои во забрана на натамошно објавување на навредливите или клеветничките изјави. Барањето треба да содржи основи на верување кои упатуваат на навредливиот или клеветничкиот карактер на изјавата и нејзината штетност за честа и угледот на оштетениот. Привремена мерка на забрана за натамошно објавување судот ќе донесе само ако навредливата или клеветничка изјава е веќе објавена и ако е основано уверен дека со нејзиното натамошно објавување ќе биде предизвикана непоправлива нематеријална или материјална штета за оштетениот.

Со ваквото формулирање на можноста за судот да одлучи за привремени судски мерки и времено да одреди забрана на натамошно објавување на изјавите кои би биле предмет на тужба, единствено врз основа на основано верување, законодавецот не ги предвидел прецизно основите поради кои може да се бара времена забрана за објавување на одредена изјава и начинот на кој судот ќе ја утврдува основаноста на барањето за привремена мерка. Поради ваквиот широк простор за толкување од страна на судовите на оваа одредба, истата претставува средство за ограничување на слободата на изразување и доведува до цензура, која со член 16 став 5 од Уставот на Република Македонија е забранета. Исто така, законодавецот одредил рок од 3

дена за одлучување по ваквото барање од страна на тужителот, без притоа да остави можност за сослушување на тужениот, со цел да се докаже основаноста на одредена изјава, поради што ваквите законски одредби се спротивни на член 6 од ЕКЧП, со која се гарантира правото на правична судска постапка и принципот на фер судење и “еднаквост на оружјето”. Тоа е спротивно на одредбите од самиот Закон, односно членот 9 од Законот кој го префрла товарот на докажување на тужениот. Со вака предвидената формулација на членот 23, тужениот се става во нерамноправна положба како странка во постапката што е спротивно на членот 6 од ЕКЧП, односно загарантираното право на фер судење и принципот на „еднаквост на оружјата“ (Види: *Kress v France 2001-VI para 72 GC*; *Beer v Austria (2001)*).

Законодавецот не предвидел ниту право на жалба за тужениот во случај одредено барање за забрана на натамошно објавување на навредливите или клеветничките изјави да биде прифатено од страна на судот. На пример, привремените судски мерки се предвидени и со Законот за парнична постапка во посебните постапки во споровите од работни односи и споровите поради смеќавање на владение, во кои е предвидена жалба против ваквото решение на судот, која не го задржува извршувањето на решението.

Така, ставот 4 на оспорениот член експлицитно го повредува Амандманот XXI на членот 15 од Уставот на Република Македонија кој го гарантира правото на жалба против одлуки донесени во постапка во прв степен пред суд. Постоечката законска формулација го лишува тужениот да се произнесе, усно или писмено, по наводите наведени во барањето за донесување на привремена мерка во случај кога барањето е уважено, односно кога судот ќе ја изрече привремената мерка. Така, тужениот нема можност ниту да биде сослушан, ниту да поднесе жалба, а негов е товарот на докажување.

Во случај пак барањето на тужителот за забрана на определена изјава биде одбиено од страна на судот поради тоа што истото не содржи доволно основи на верување дека се однесува на навредлива или клеветничка изјава, законодавецот во ставот 5 од оспорениот член го предвидел правото на жалба против ваквото решение до повисокиот суд, во рок од три дена од неговото донесување. Ваквото законско решение го става тужениот во нерамноправна положба како странка во постапката и истото е спротивно на членот член 6 од ЕКЧП, со која се гарантира правото на правична судска постапка и принципот на фер судење, а посебно поради тоа што се работи за член кој ја ограничува слободата на изразување пред да биде докажано дали определена изјава има навредувачка или клеветничка содржина.

Оспорениот член 23 е во директна спротивност и со членот 18 од Европската конвенција за човекови права, со кој дозволените ограничувања за правата и слободите, според Конвенцијата може да се применуваат само за оние цели за кои се и предвидени. Имено, во членот 10 од Конвенцијата е предвидено дека остварувањето на слободата на изразување може да се ограничи со закон, кој во едно демократско општество би претставувал мерка неопходна за државната безбедност, територијалниот интегритет и јавната безбедност, заштитата на редот и спречувањето на нереди и злосторства, заштитата на здравјето или моралот, угледот или правата на другите, за спречување на ширењето на доверливи информации или за зачувување на авторитетот и непристрасноста на судството. Ваквото неосновано и необразложено ограничување на правата на тужениот во постапката, со кое се врши и директно ограничување на слободата на изразување, не претставува неопходна мерка за заштита на угледот или правата на другиот во постапката, поради што основано може да се заклучи дека од страна на законодавецот се пречекорени дозволените ограничувања предвидени во членот 10 од ЕКЧП и целите поради кои истите се предвидени.

Следствено, предлагаме Уставниот суд да поведе постапка за оценка на уставноста на конкретниот член и истиот да го укине.

Со почит,

Скопје, 3 април 2013

За Центар за развој на медиуми Скопје
 Роберто Беличанец, програмски директор
 Македонија (ФООМ)
 Владимир Милчин, извршен директор

За Хелсиншки комитет за човекови права
 на Република Македонија
 Уранија Пировска, извршен директор

За Цивил – Центар за слобода
 Џабир М. Дерала, извршен директор

За Фондација Отворено општество -

За Здружение на граѓани Контрапункт
Искра Гешоска, извршен директор

За НВО Инфоцентар
Билјана Бејкова, извршен директор

За Здружение Јавност Скопје
Љубомир Костовски, извршен директор

За Институт за слободна мисла НИСМА
Рамадан Рамадани, извршен директор

За Македонски центар за европско
образование (МЦЕО)
Андреја Стојковски, претседател

За Метаморфозис – Фондација за
интернет и општество
Бардил Јашари, директор

За Коалицијата „Сексуални и
здравствени права на
маргинализираните заедници“
Славчо Димитров, извршен директор

За Портал ОКНО
Никола Гелевски, главен уредник